

# VEM LITAR EGENTLIGEN PÅ FOLKHÄLSOMYNDIGHETEN?

## EN EXPLORATIV STUDIE OCH DISKUSSION KRING TILLIT OCH DELEGATION I PANDEMITIDER

Helena Ekelund, Institution för statsvetenskap, Linnéuniversitet  
E-post | [helena.ekelund@lnu.se](mailto:helena.ekelund@lnu.se)

---

### Sammanfattning

Rekommendationer ifrån Folkhälsomyndigheten (Fohm) kom att spela en avgörande roll för pandemihanteringen i Sverige. Tidigare forskning har visat att medborgare med hög tillit till myndigheter är mer benägna att anpassa sitt beteende efter rekommendationer, på gott och ont. Kompetens och öppenhet kan leda till tillit. Syftet med denna artikel är att undersöka uppfattningar om Fohm:s agerande under hösten 2020 med särskilt fokus på några olika grupper i samhället. Generellt hade personer i Sverige hög tillit till att myndigheten agerat kompetent och öppet, men det finns skillnader mellan grupper. Undersökningen visar att unga vuxna generellt är mer skeptiska än äldre. Kvinnor, personer med hög generell tillit och personer som känner tillfredsställelse med det demokratiska systemets funktionssätt har högre tillit än män, personer med lägre generell tillit och personer som är missnöjda med demokratins funktionssätt. Tillit till myndigheter är nödvändig för att policyer ska fungera och myndigheter kan bistå politiska beslutsfattare med ovärderlig expertkunskap. Alltför hög tillit kan dock leda till att befolkningen får bristande förmåga att reda ut kriser och långtgående delegation till oberoende myndigheter kan också leda till problem med ansvarsutkrävande med bristande legitimitet för hela det politiska systemet som följd.

## Inledning

”Håll avstånd och tvätta händerna” har upprepats som ett mantra sen coronaviruset började spridas i Sverige. Rekommendationerna kommer från Folkhälsomyndigheten (Fohm) vars ansvarsområden bland annat innefattar beredskapsplanering och samordning av smittskydd på nationell nivå. För att dessa och andra åtgärder ska få någon effekt krävs att befolkningen faktiskt följer rekommendationerna. Att policyframgång är beroende av att allmänheten anpassar sitt beteende efter rådande regler och rekommendationer gäller naturligtvis inte bara vid försök att begränsa smittspridning med hjälp av social distansering och handtvätt. Det är ett faktum för alla policyer som kräver någon form av respons från allmänheten för att fungera (se bl. a. OECD 2021; Everett m.fl. 2021). Forskning har visat att tillit till samhällsinstitutioner är avgörande för i vilken utsträckning myndigheter kan påverka människors beteende (se bland annat Pierre 2020: 480; Price m.fl. 2021). Enligt OECD (2021), som regelbundet gör mätningar av tillit i olika länder, är nivån av tillit sammankopplad med i vilken utsträckning samhällsinstitutioner präglas av värderingar såsom öppenhet, integritet och rättvisa. Tillit i det här sammanhanget handlar också om en tro på att myndigheter agerar kompetent och tillhandahåller korrekt information. Om tilliten är hög är människor generellt mer beredda att anpassa sitt beteende enligt rekommendationer än om tilliten är låg (Johansson m.fl. 2021). Detta är dock inte odelat positivt. Som Johansson m.fl. (2021: 336) konstaterar kan det rent av vara skadligt för medborgarnas förmåga att reda ut krissituationer om tilliten innebär att de följer olämpliga rekommendationer.

Att rekommendationer i Sverige kommunicerades av Fohm hänger samman med en lång svensk tradition av att delegera befogenheter till oberoende myndigheter (Pierre 2020). Internationell förvaltningspolitisk forskning identifierar flera skäl till att politiska beslutsfattare väljer att inrätta sådana (se exempelvis Ekelund 2010 för en översikt). Ett av de vanligaste skälen är en önskan om att samla vetenskaplig och teknisk expertis inom myndigheten för att denna sedan ska kunna förse politiska beslutsfattare med expertkunskap. Bättre underbyggda beslut och effektivitetsvinster är potentiella fördelar men – precis som när det gäller hög tillit – för delegation med sig risker. Det kan exempelvis leda till ett alltför långtgående expertstyre där demokratiska principer åsidosätts (se exempelvis Andersson m.fl. 2022).

Sverige är allmänt betraktat som ett högtillitsland (se bl. a. Delhey & Newton 2005; Bouckaert 2012; Pierre 2020; Holmberg & Rothstein 2020). Detta innebär dock inte nödvändigtvis att tilliten är lika hög bland alla grupper i samhället. Genom den hätska debatt som uppstod i svensk media mellan å ena sidan de som hade tilltro till Fohm:s agerande och de som var djupt kritiska blev vi alla varse vad diverse enskilda kommentatorer hade för uppfattning i frågan (Andersson & Aylott 2020). Men hur stod det egentligen till med tilliten till Fohm bland befolkningen i stort?

Då tillit, i betydelsen tilltro till att myndigheter agerar kompetent och öppet tillhandahåller korrekt information, är kopplat till benägenheten att följa rekommendationer är det viktigt att kartlägga vilka grupper i samhället som är mer eller mindre benägna att hysa tillit till samhällsinstitutioner (Price m.fl. 2021). Detta är särskilt betydelsefullt i krissituationer där befolkningens hälsa och välstånd står på spel. Syftet med denna artikel är att således att göra en explorativ undersökning av i vilken omfattning Fohm:s agerande under pågående coronapandemi uppfattades som

kompetent respektive öppet hos några utvalda grupper av befolkningen. Undersökningen är begränsad till två demografiska variabler (ålder och kön) och två variabler kopplade till värderingar (tillit till andra människor i allmänhet och uppfattning om det demokratiska systemets funktions sätt i vårt land).

Artikeln är strukturerad som följer. I nästa avsnitt presenteras några teoretiska utgångspunkter om tillit till organisationer i allmänhet liksom tillit speciellt i kristid. Detta följs av en genomgång av data och metod. Därefter presenteras resultaten. Artikeln avslutas med en diskussion där studiens slutsatser ställs i relation till en vidare diskussion om tillit och oberoende myndigheters roll.

## Teoretiska utgångspunkter

Trots att det finns en omfattande statsvetenskaplig litteratur om tillit i allmänhet är litteratur som fokuserar specifikt på tillit till förvaltningen något begränsad (Houston m.fl. 2016: 1205). Den litteratur som finns är dock mångfacetterad och inbegriper aspekter såsom medborgares tillit till myndigheter och dess tjänstepersoner, tillit mellan olika myndigheter och myndigheters tillit till medborgarna (se t.ex. Bouckaert 2012). Det finns också litteratur som särskilt fokuserar på tillit i kristid. I detta stycke presenteras de utgångspunkter som har inspirerat och ligger till grund för den här explorativa undersökningen.

För det första, och som konstaterats i inledningen, betraktas Sverige allmänt som ett land där tilliten är hög. Det finns därför anledning att tro att tilltron till att Fohm har agerat kompetent och öppet generellt borde ligga på en hög nivå. Tidigare forskning har också visat att tillit till samhällsinstitutioner tenderar att öka under internationella kriser. På engelska kallas detta vanligen för en *rally-round-the-flag* effekt (Kritzinger m.fl. 2021). Effekten tros uppstå antingen för att medborgarna genuint tror att vissa institutioner kan skydda dem från fara och därför vänder sig till dem eller för att medborgarna genom att sätta sin tilltro till dessa institutioner helt enkelt kan reducera sin upplevda osäkerhet. Då datainsamlingen till denna artikel genomfördes just när pandemin var inne i en intensiv fas skulle det kunna finnas en sådan effekt. Samtidigt har flera studier indikerat att det finns en vikande tendens för tilliten till förvaltningen i flera västländer (Houston m.fl. 2016) och det står det klart att det definitivt finns oro för vikande tillit till förvaltningen i många länder (Morelock 2021), vilket gör det angeläget att följa utvecklingen.

När det gäller korrelationen mellan ålder och tillit har tidigare forskning pekat i olika riktningar där högre ålder ibland associeras med högre tillit och ibland med lägre (Morelock 2021). I en svensk kontext har Rothstein och Holmberg (2020) funnit att personer i åldern 16–29 har lägre nivåer av social tillit än äldre, men denna studie rörde inte specifikt tillit till förvaltningen eller myndigheters information. En annan studie utförd av Price m.fl. (2021) fokuserar just på tillit till den information som tillhandahölls av offentliga myndigheter under corona-pandemin. Dessa författare menar att högre ålder tidigare har associerats med högre tillit, men själva finner de inget signifikant samband mellan ålder och tilliten till myndigheters information gällande corona-pandemin. Studien pekar dock på att det möjligen kan finnas skillnader mellan länder på den här punkten. Det tycks nämligen vara så att i USA var yngre mer benägna att lita på information från myndigheterna medan motsatsen gällde i Storbritannien (Price m.fl. 2021: 8).

Tidigare forskning har vidare indikerat att kvinnor generellt har en högre nivå av tillit till förvaltningen än vad män har. Exempelvis konstaterade Van de Walle och Migchelbrink (2022: 20) i en studie baserad på data från så många som 173 subnationella regioner i Europa att kvinnorna hyser större tillit till förvaltningen än vad männen gör även om skillnaden var något modest. I den tidigare nämnda studien av Price m.fl. (2021), som bygger på data från fyra länder (Australien, Norge, Storbritannien och USA), konstaterades att kvinnor hade mer tilltro till informationen. Om Sverige följer samma mönster borde vi alltså se en högre nivå av tillit till Fohm bland kvinnorna.

Det är notoriskt svårt att kartlägga kausalitet när det gäller samband mellan tillit till olika samhällsfunktioner och allmän tillit eller mellanmänsklig tillit. Det finns helt enkelt något av en hönan-och-ägget-problematik över det hela. Vad som kan konstateras är dock att tycks finnas ett samband mellan att lita på sina medmänniskor och att lita på att förvaltningen sköter sig på ett bra sätt (Holmberg & Rothstein 2020). I vilken utsträckning medborgare har tillit till förvaltningen har tidigare också visat sig höra ihop med hur de uppfattar sin relation till det politiska styret (Morelock 2021). Personer som uppfattar att systemet fungerar och att det är rättvist och lyhört tycks också vara mer benägna att lita på tjänstepersoner inom förvaltningen.

Sammantaget kan vi konstatera att tidigare forskning visar att tillit till förvaltningen skiljer sig mellan olika grupper i samhället. Det finns vissa indikationer på att kvinnor tenderar att ha mer tillit liksom personer med hög nivå av allmän tillit och personer med stor tilltro till det politiska systemets funktionssätt. Vad gäller sambandet mellan tillit och ålder så pekar dock forskningen i olika riktningar.

## Data, metod och operationaliseringar

Denna studie bygger på data från Survey 2020, en nationell frågeundersökning av ett representativt urval av den svenska befolkningen i åldrarna 18–85 år, utförd av Surveyinstitutet vid Linnéuniversitetet (Hagevi 2020). Då undersökningen gjordes under perioden oktober till december 2020 är den synnerligen lämplig för att undersöka den svenska befolkningens uppfattning om Fohm mitt under pågående coronapandemi.

För att undersöka individers uppfattningar om Fohm:s agerande under den period som coronapandemin påverkat Sverige fick de svarande ta ställning till i vilken omfattning de uppfattade att myndigheten under perioden hade agerat enligt ett antal värden, bland annat ”kompetent” och ”öppet”. Omfattning angavs på en 11-gradig skala från 0 (i mycket liten omfattning) till 10 (i mycket stor omfattning). Uppfattningarna om respektive värde analyseras var för sig för att också kunna identifiera om det finns skillnader i uppfattningar om kompetens respektive öppenhet. För att kunna identifiera i vilka av de undersökta grupperna uppfattningen att Fohm har agerat kompetent respektive öppet är starkt uttalad har de svarande delats in i två grupper: de som i hög omfattning uppfattar att Fohm har agerat i enlighet med värdet (svarande som angivit 8-10 på skalan) och övriga (svarande som angivit 0-7 på skalan).

Respondenternas uppfattning om Fohm:s agerande har sedan korstabulerats med de demografiska och värderingsinriktade variablerna av intresse för undersökningen: ålder, kön, generell tillit och tillfredsställelse med det demokratiska systemets funktion i Sverige. För variabeln ålder har de svarande delats in i två grupper: 'unga vuxna' (18-29 år), och 'övriga' (30 år och uppåt). Variabeln kön avser självdefinierat kön: 'man' eller 'kvinna'. Generell tillit undersöktes genom frågan *Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?* Här kunde respondenterna ange svar på en 11-gradig skala från 0 (Det går *inte* att lita på människor i allmänhet.) till 10 (Det går att lita på människor i allmänhet). Då denna undersökning intresserar sig för samband mellan hög tillit i allmänhet och uttryckligen hög tillit till Fohm, delades svaren in i två grupper 'hög allmän tillit' (angav 7-10 på skalan) och 'låg allmän tillit' (angav 0-6 på skalan). Tillfredsställelse med det demokratiska systemets funktion i Sverige undersöktes genom frågan *Om du tänker på det demokratiska systemet i vårt land, hur väl anser du att det fungerar?.* Här kunde respondenterna ge uttryck för om de tyckte att det fungerar 'mycket bra', 'ganska bra', 'ganska dåligt' eller 'mycket dåligt'. För denna undersökning har alternativen slagits ihop till 'bra' eller 'dåligt'. För att säkerställa att sambanden är statistiskt signifikanta har också chi-två-test gjorts i samband med alla analyser.

## Resultat

Inledningsvis konstateras att befolkningen generellt uppfattade att Fohm agerande i enlighet med värdet 'kompetent'. Av de som besvarade Survey 2020 uttryckte 63% en stark uppfattning att så var fallet (angav 8-10 på skalan). Detta innebär då att så många som 37% som inte är lika övertygade. I sammanhanget är det viktigt att komma ihåg att dessa 37% innefattar allt från dem som ansåg att Fohm inte alls agerat kompetent till dem som hade en svagt positiv inställning. Men hur ser det då ut bland de olika undersökta grupperna i samhället?

Om vi beaktar de svarande personernas ålder framträder ett intressant mönster (se tabell 1). Bland personer i åldern 30 år och uppåt finns det en övervikt (65%) svarande som anger att Fohm har agerat kompetent. I gruppen unga vuxna, d.v.s. personer mellan 18 och 29 år finns det i stället en majoritet (54%) som anser tvärtom. Sambandet mellan ålder och uppfattningen att Fohm agerat kompetent är signifikant,  $\chi^2(1, N = 1360) = 22,460, p = <,001$ .

**Tabell 1. Samband mellan ålder och uppfattning att Fohm agerat kompetent (procent).**

Ålder	Uppfattning att Fohm agerat kompetent		Summa procent	Antal svarande
	Stark övertygelse	Övriga		
Unga vuxna (18–29 år)	46	54	100	164
Övriga (30år och uppåt)	65	35	100	1196

Därefter undersöktes om det fanns någon skillnad i uppfattning mellan kvinnor och män. Resultatet redovisas i tabell 2.

**Tabell 2. Samband mellan kön och uppfattning att Fohm agerat kompetent (procent).**

Kön	Uppfattning att Fohm agerat kompetent		Summa procent	Antal svarande
	Stark övertygelse	Övriga		
Kvinnor	70	30	100	669
Män	56	44	100	691

En majoritet av både kvinnor och män uppgav att de ansåg att Fohm agerade kompetent, men kvinnor gav uttryck för en positiv uppfattning i högre grad än vad män gjorde, en skillnad som är signifikant,  $\chi^2(1, N = 1360) = 30,258, p = <,001$ . Bland kvinnorna ansåg 70% att Fohm agerat kompetent men bland männen var motsvarande siffra endast 56%.

Nästa led i undersökningen var att ta reda på om det finns ett samband mellan att ha en hög generell tillit med att ha en hög tilltro till att Fohm agerat kompetent (se tabell 3). Personer med en högre nivå av allmän tillit är mer benägna att anse att Fohm har agerat kompetent. Av svarande som har en hög tillit till sina medmänniskor var den en klar majoritet (75%) som uttryckte en stark uppfattning att Fohm agerat kompetent. Bland dem som hade en låg tillit var det i stället en majoritet (53%) som hade motsatt uppfattning, men bland dessa ryms alltså inte bara dem som ansåg att Fohm i mycket liten omfattning agerat kompetent utan även svarande med en svagt positivt eller neutral uppfattning i frågan. Det bör också noteras att bland svarande med låg generell tillit var det ändå så många som 47% som i hög omfattning ansåg att Fohm agerat kompetent. Skillnaden är statistiskt signifikant,  $\chi^2(1, N = 1360) = 109,246, p = <,001$ .

**Tabell 3. Samband mellan generell tillit och uppfattning att Fohm agerat kompetent (procent).**

Generell tillit	Uppfattning att Fohm agerat kompetent		Summa procent	Antal svarande
	Stark övertygelse	Övriga		
Hög	75	25	100	793
Låg	47	53	100	567

Vidare undersöktes om det fanns något samband mellan att i hög utsträckning anse att Fohm agerat kompetent och att känna stor tillfredsställelse med hur det demokratiska systemet i Sverige fungerar (se tabell 4). Bland svarande som är tillfreds med demokratin anser 69% att Fohm har agerat kompetent medan 31% har en mer ljummen inställning. Bland dem som inte är tillfreds med hur det demokratiska systemet fungerar är sambandet det motsatta. En minoritet (41%) anser i hög utsträckning att Fohm har agerat kompetent och en majoritet (59%) anser det inte. Skillnaden är statistiskt signifikant,  $\chi^2(1, N = 1360) = 82,846, p = <,001$ .

Tilltro till myndigheter handlar inte bara om huruvida de agerar kompetent. Det handlar också om huruvida deras agerande kan betecknas som att vara öppet. Av de svarande i Survey 2020 det 69% som uppgav att de ansåg att Fohm agerade öppet och 31% som ansåg att myndigheten inte agerade öppet. Precis som tidigare är det viktigt att komma ihåg att de 31% inkluderar allt från de som inte alls ansåg att myndigheten agerat i enlighet med värdet till dem som hade en vagt positiv inställning. Vi kan alltså konstatera att sammantaget tycks finnas en god tilltro till myndigheten men att det är en något större andel som ansåg att myndigheten agerade öppet än vad det var som

ansåg att den agerade kompetent. Men hur ser det egentligen ut med synen på öppenhet om vi ser närmare på de olika grupperna.

**Tabell 4. Samband mellan tillfredsställelse med det demokratiska systemet och uppfattning att Fohm agerat kompetent (procent).**

Tillfredsställelse med demokratiskt system	Uppfattning att Fohm agerat kompetent		Summa procent	Antal svarande
	Stark övertygelse	Övriga		
Hög	69	31	100	1062
Låg	41	59	100	298

Det är intressant att notera att mönstret går igenom när det gäller de två åldersgrupperna (se tabell 5). Precis som när det gäller synen på kompetens kan vi se att gruppen unga vuxna är mer skeptisk. Det är förvisso en majoritet (57%) som svarar att de ansåg att Fohm agerat öppet men så många som 43% av tillfrågade unga vuxna är inte övertygade. Tilltron till myndighetens öppenhet ligger på 70% i gruppen 30 år och uppåt. Skillnaderna mellan grupperna är statistiskt signifikant,  $\chi^2(1, N = 1360) = 11,346, p = <,001$ .

**Tabell 5. Samband mellan ålder och uppfattning att Fohm agerat öppet (procent).**

Ålder	Uppfattning att Fohm agerat öppet		Summa procent	Antal svarande
	Stark övertygelse	Övriga		
Unga vuxna (18-29 år)	57	43	100	164
Övriga (30 år och uppåt)	70	30	100	1196

Även när det gäller kvinnor och män går mönstret igen (se tabell 6). Bland både män och kvinnor är det fler som tycker att Fohm agerade öppet än vad det är som inte gör det. Det könsmonster som vi kunde iaktta när vi beaktade upplevd kompetens går igen för variabeln öppenhet. Kvinnor är mer benägna än män att uttrycka att myndigheten agerat öppet (72% för kvinnor jämfört med 65% för män), en skillnad som är signifikant,  $\chi^2(1, N = 1360) = 7,929, p = <,005$ . I nedanstående tabell redovisas resultat för kvinnor och män.

**Tabell 6. Samband mellan kön och uppfattning att Fohm agerat öppet (procent).**

Kön	Uppfattning att Fohm agerat öppet		Summa procent	Antal svarande
	Stark övertygelse	Övriga		
Kvinnor	72	28	100	669
Män	65	35	100	691

En hög nivå av allmän tilltro sammanfaller med en hög tilltro till att Fohm har agerat i enlighet med värdet öppenhet och sambandet är signifikant,  $\chi^2(1, N = 1360) = 83,066, p = <,001$ . Så många som 78% av de tillfrågade som har en hög nivå av allmän tillit ansåg också att Fohm agerat öppet. Bland de svarande som tenderar att inte lita på folk i allmänhet var det ändå en majoritet (55%) som ansåg att Fohm agerat öppet. Skepsisen gentemot Fohm:s öppenhet var dock större i gruppen

svarande med låg allmän tilltro där en så stor andel som 45% var mer tveksam. Siffrorna redovisas i tabell 7.

**Tabell 7. Samband mellan generell tillit och uppfattning att Fohm agerat öppet (procent).**

Generell tillit	Uppfattning att Fohm agerat öppet		Summa procent	Antal svarande
	Stark övertygelse	Övriga		
Hög	78	22	100	793
Låg	55	45	100	567

Slutligen, personer som är mer tillfreds med demokratiska systemet är också mer tillfreds med Fohm:s öppenhet (se tabell 8): 75% av dem som har hög tilltro till systemet har också tilltro till Fohm. Värt att notera här är att en majoritet av dem som inte är tillfreds med det demokratiska systemet anser att Fohm inte har agerat öppet. Skillnaden mellan grupperna är statistiskt signifikant,  $\chi^2(1, N = 1360) = 86,799, p = <.001$ .

**Tabell 8. Samband mellan tillfredsställelse med det demokratiska systemet och uppfattning att Fohm agerat öppet (procent).**

Tillfredsställelse med demokratiskt system	Uppfattning att Fohm agerat kompetent		Summa procent	Antal svarande
	Stark övertygelse	Övriga		
Hög	75	25	100	1062
Låg	47	53	100	298

## Diskussion och Slutsatser

Som konstaterades i inledningen utmärker sig Sverige i undersökningar som ett land där tilliten är hög. Data från Survey 2020 visar också att den svenska befolkningen generellt hade en hög tilltro till att Fohm agerade kompetent och öppet under pandemin. Syftet med den här artikeln var att genom en explorativ undersökning för att ta reda på om Fohm:s agerande uppfattades som kompetent respektive öppet hos några utvalda grupper i befolkningen.

En särskilt intressant iakttagelse var att gruppen unga vuxna utmärkte sig genom att ha en betydligt mer skeptisk inställning till Fohm:s agerande än vad medelålders och äldre har. En majoritet även bland de unga vuxna gav förvisso uttryck för en bestämd åsikt att myndigheten agerat kompetent, men när de blev tillfrågade om myndigheten agerat öppet var det tvärtom en majoritet som inte var övertygad. Varför det ligger till på det sättet är det inte möjligt att besvara på basis av den här undersökningen. Det skulle kunna vara så att yngre har en generellt mer ifrågasättande inställning till myndigheter och det politiska systemet, vilket avspeglas i deras syn på Fohm:s agerande under pandemin. En alternativ eller kompletterande förklaring kan möjligen stå att finna i varifrån unga får sin information. I en undersökning gjord av Andersson m.fl. (2022) konstaterades att personer som fått mer av sin information kring pandemin från utländsk media

eller sociala medier var mindre benägna att hysa tilltro till Fohm:s kompetens än personer som huvudsakligen hade Fohm som informationskälla. Det faktum att undersökningen visat att unga vuxna skiljer ut sig reser flera intressanta följdfrågor: Har lägre nivå av tillit endast med åldern att göra? Ligger det i ”ungdomens natur” att ifrågasätta och när människor blir äldre så blir de mer accepterande? Eller är den mer skeptiska inställningen bland unga vuxna ett tecken på en vikande trend för tilliten till våra förvaltningsmyndigheter? Framtida undersökningar kan mer ingående studera dessa möjliga samband.

Att myndigheten agerat kompetent och öppet var vidare en majoritetsuppfattning både bland kvinnor och män. Kvinnor hade dock en högre tilltro till myndighetens kompetens och öppenhet än vad män hade, vilket är i linje med tidigare forskning har visat.

Precis som kan förväntas var personer med hög generell tillit och personer som känner tillfredsställelse med det demokratiska systemet också mer benägna att ge uttryck för positiva uppfattningar om Fohm:s agerande. Tidigare forskning har pekat på ett *rallying around the flag*-syndrom i kristid – möjligen har detta förstärkt resultaten. Survey 2020 genomfördes just när pandemin var inne i en mycket intensiv fas och innan några vacciner fanns att tillgå. Det är inte otänkbart att många människor som annars har en mer skeptisk inställning i en sådan situation väljer att sluta upp bakom myndigheten. För att ta reda på om det ligger till på det viset skulle det kunna vara intressant att följa upp hur det ser ut med tilliten till Fohm när vi har fått lite mer distans till pandemin.

Det är viktigt att komma ihåg att denna undersökning gjordes i ett specifikt sammanhang, nämligen i Sverige och under pågående pandemi. När andra länders strategier för pandemibekämpning huvudsakligen kommunicerades av regeringar kom det mesta i Sverige från Fohm, en oberoende myndighet på armlängds avstånd från regeringen. Ofta motiveras inrättandet av den här typen av myndigheter med en önskan om att tillvarata och samla vetenskaplig eller teknisk expertis på ett ställe (se exempelvis Ekelund 2010). För att kunna fatta genomtänkta beslut i vårt alltmer teknologiskt avancerade samhälle krävs ofta specialistkompetens och folkvalda politiker kan omöjligen vara experter på allt. Det kan därför finnas goda skäl att inrätta en myndighet med uppgiften att bidra med expertkunskap som kan ligga till grund för beslutsfattande, exempelvis när nya lagar ska stiftas.

Oberoende myndigheter är dock inte oproblematiska. Vetenskaplig expertis må ofta vara önskvärd, men långtgående delegation till myndigheter kan ge upphov till ett system av expertstyre där medborgares demokratiska inflytande åsidosätts. När beslutsfattande i olika frågor förläggas till myndigheter medför det också möjligheter för politiker att förskjuta skulden för impopulära beslut till myndigheten. Det finns också risker i form av det som på engelska kallas *bureaucratic drift*, vilket kortfattat innebär att myndigheter avviker från det mandat de politiska beslutsfattarna har givit dem. Detta kan vara mer eller mindre medvetet från myndigheters sida. Ibland kan myndigheter medvetet försöka tillgodose sina egna intressen snarare än att fullgöra det givna mandatet och ibland handlar det snarare om att incitamentsstrukturen leder myndigheter att agera på ett annat sätt än vad de politiska beslutsfattarna hade för avsikt. Dessa problem kan sammanfattas till att handla om problem med ansvarsutkrävande och öppenhet. Sammantaget

eller var för sig kan sådana här problem få allvarliga konsekvenser i form av bristande legitimitet för förvaltningen och för det politiska systemet i stort.

Det är sannerligen inte enkelt att åstadkomma ett system som tillvaratar expertis utan att delegera bort demokratiskt inflytande, ett system som är beroende av tillit och åtföljande av rekommendationer men som samtidigt bibehåller en lagom sund skepsis och ifrågasättande av normer. Det finns därför goda skäl att vara vaksam och följa upp myndigheters agerande såväl som allmänhetens tilltro till detsamma.

## Referenser

- Andersson, Staffan, Nicholas Aylott och Johan Eriksson (2022). 'Democracy and Technocracy in Sweden's Experience of the COVID-19 Pandemic.' *Frontiers in Political Science*, 4: 832518.
- Andersson, Staffan och Nicholas Aylott (2020). 'Sweden and Coronavirus: Unexceptional Exceptionalism.' *Social Sciences*, 9 (12): 232.
- Bouckaert, Geert (2012). 'Trust and public administration', *Administration*, 60 (1): 91–115.
- Delhey, Jan och Kenneth Newton (2005). 'Predicting Cross-National Levels of Social Trust: Global Pattern or Nordic Exceptionalism?' *European Sociological Review*, 21 (4): 311–327.
- Ekelund, Helena (2010) *The Agencification of Europe: explaining the establishment of European Community Agencies*. Doktorsavhandling. Nottingham: University of Nottingham: <http://eprints.nottingham.ac.uk/11269/>.
- Everett, Jim A. C., Clara Colombatto, Edmond Awad, Paulo Boggio, Björn Bos, William J. Brady, Megha Chawla, Vladimir Chituc, Dongil Chung, Moritz A. Drupp, Srishti Goel, Brit Grosskopf, Frederik Hjorth, Alissa Ji, Caleb Kealoha, Judy S. Kim, Yangfei Lin, Yina Ma, Michel André Maréchal, Federico Mancinelli, Christoph Mathys, Asmus L. Olsen, Graeme Pearce, Annayah M. B. Prosser, Niv Reggev, Nicholas Sabin, Julien Senn, Yeon Soon Shin, Walter Sinnott-Armstrong, Hallgeir Sjøstad, Madelijn Strick, Sunhae Sul, Lars Tummers, Monique Turner, Hongbo Yu, Yoonseo Zoh och Molly J. Crockett (2021). 'Moral dilemmas and trust in leaders during a global health crisis.' *Nature human behaviour*, 5: 1074–1088.
- Hagevi, Magnus (2020). 'Survey 2020: Teknisk rapport.' *Surveyjournalen*, 7 (1): 26–50.
- Holmberg, Sören och Bo Rothstein (2020). 'Social Trust – the Nordic Gold?' *QOG Working Paper Series 2020:1*. [https://www.gu.se/sites/default/files/2020-05/2020\\_1\\_Holmberg\\_Rothstein.pdf](https://www.gu.se/sites/default/files/2020-05/2020_1_Holmberg_Rothstein.pdf) (Hämtad 2021-12-15).
- Houston, David, Nurgul R. Aitalieva, Andrew L. Morelock och Chris A. Shults (2016). 'Citizen Trust in Civil Servants: A Cross-National Examination.' *International Journal of Public Administration*, 39 (14): 1203–1214.
- Johansson, Bengt, Jacob Sohlberg, Peter Esaiasson och Marina Ghersetti (2021). 'Why Swedes Don't Wear Face Masks During the Pandemic – A Consequence of Blindly Trusting the Government.' *Journal of International Crisis and Risk Communication Research*, 4 (2): 335–358.
- Kritzinger, Sylvia, Martial Foucault, Romain Lachat, Julia Partheymüller, Carolina Plescia och Sylvain Brouard (2021). "'Rally round the flag": the COVID-19 crisis and trust in the national government.' *West European Politics*, 44 (5-6): 1205–1231.
- Morelock, Andrew L. (2021). 'In Bureaucrats We Trust? Good Governance and Trust in Civil Servants.' *Public Administration Quarterly*, 45 (3): 315 – 337.
- OECD (2021). *Trust in Government*. <https://www.oecd.org/governance/trust-in-government.htm> (Hämtad 2021-11-19).
- Pierre, Jon (2020). 'Nudges against pandemics: Sweden's COVID-19 containment strategy in perspective.' *Policy and Society*, 39 (3): 478–493.

- Price, Daicia, Tore Bonsaksen, Mary Ruffolo, Janni Leung, Vivian Chiu, Hilde Thygesen, Mariyana Schoultz och Amy Ostertun Geirdal (2021). 'Perceived Trust in Public Authorities Nine Months after the COVID-19 Outbreak: A Cross-National Study.' *Social Sciences*, 10: 349.
- Van de Walle, Steven och Koen Migchelbrink (2022). 'Institutional quality, corruption, and impartiality: the role of process and outcome for citizen trust in public administration in 173 European regions.' *Journal of Economic Policy Reform*, 25 (1): 9–27.